

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертацію Арєфьєвої Наталії Георгіївни «ФРАЗЕОЛОГІЯ РОСІЙСЬКИХ ПЕРЕСЕЛЕНСЬКИХ ГОВІРОК ПІВДНЯ УКРАЇНИ : ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТА ЛЕКСИКОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТИ», подану на здобуття наукового ступеня доктора наук зі спеціальності 10.02.02 – російська мова

Дослідження фраземіки Півдня України та південноросійської говірки тривалий час перебуває поза увагою лінгвістів. Тому важливим і актуальним сьогодні є поповнення емпіричної бази даних із цієї території, опис усього мовленнєвого шару, особливо в аспекті культурно-мовної ідентичності виявлення моделей культурної мотивації фраземіки родинних звичаїв та обрядів та ін. Суттєвою причиною близькості сучасних говорів є їхня належність до однієї (Одеської) області, а отже, спільними є процеси в економічному, сільськогосподарському та культурному житті. Сталі фразеологізми, символізовані вислови та ін. цікавлять, перш за все, як об'єкт окремого лексикографічного розгляду. Необхідність проведення таких досліджень зумовлена також екстралінгвальними факторами, оскільки науково-технічний прогрес зумовлює прискорену архаїзацію мовних одиниць, різні екологічні й антропогенні чинники впливають на міграцію населення, а це призводить до поступового зникнення з ужитку окремих груп лексики та фраземіки (стор. 27-28).

Отож **актуальність роботи** Н. Г. Арєфьєвої обумовлена тим, що вивчення діалектних говорів і фразеології говірок Півдня України (а саме Одещини) відкриває можливості для вивчення народної культури, звичаїв і традицій наших предків, що повністю відповідає загальній антропоцентричній спрямованості сучасної лінгвістики. Дібраний авторкою дисертації мовний матеріал має лінгвістичну цінність, оскільки може слугувати підставою для подальших розвідок у галузі порівняльно-історичного мовознавства, лексикографії, типології (стор.29-32). Зауважу, що діалектні фразеологічні одиниці та говірки вживають переважно в усній формі, а це ускладнює їхнє дослідження. Проте чітко сформульована авторкою дисертації **мета**

дослідження визначила ланцюжок завдань (стор. 33), які у тексті дисертації повною мірою розкриті.

Тема дисертації відповідає паспорту спеціальності 10.02.02 – російська мова.

Визначаючи **ступінь обґрунтування наукових положень**, викладених у рецензованому дисертаційному дослідженні, варто відзначити його наукову базу. У переліку використаної літератури (понад 300 од.) представлені як дисертаційні, так і монографічні праці, серед яких 1 видання іншомовних науковців. Джерельною базою рецензованої праці слугували фразеологічні словники, збірники прислів'їв, приказок, крилатих висловів, інтернет-ресурси (146 поз.). Діалектні джерела у дисертації представлені різними лексикографічними виданнями, матеріалами до них та додатками до дисертації, у яких опрацьовано фразеологію переселенських говірок Півдня України (Одещини). Це свідчить про обізнаність авторки із загальнонауковим контекстом досліджуваної проблеми, що у рецензованому дослідженні набуває подальшого творчого розвитку та викриває перспективи подальших досліджень.

Цілком **вірогідною** є фактографічна база дослідження: опрацьовано дисертанткою понад 2000 фразем. Це дає змогу стверджувати, що висновки рецензованої дисертації є науково обґрунтованими і підтвердженими фактичним матеріалом. Усе це є свідченням вірогідності дисертаційної праці.

Наукова новизна дисертаційної праці полягає в тому, що в ній уперше в українському мовознавстві системно проаналізовано й описано діалектну фразеологію Одещини, яка до цього часу не була предметом спеціального дослідження і вперше виступає об'єктом аналізу в аспекті сучасної лінгвістичної лінгвокультурології, лінгво-/ етнокультурології місцевих мешканців, когнітивної лінгвістики.

Вибір і застосування наукових методів рецензованої праці зумовлені системним характером дисертації й пов'язані з метою, поставленими завданнями та фактичним матеріалом: як основний застосовано описовий метод з елементами порівняльно-історичного для інвентаризації, класифікування

архаїчних граматичних явищ, поширених здебільшого в складі діалектної мови; інтерпретації процесу збереження давніх граматичних форм іменних частин мови, основних поглядів на ФО у вітчизняному й зарубіжному мовознавстві та ін.

Теоретична вага вивчення говірок і діалектної фразеології у дисертації надає можливості для подальшого розв'язування низки питань гуманітарних наук, як-от проблема взаємодії мови і суспільства та ін. Завершені теоретичні спостереження й узагальнення уможливають подальше використання основних положень рецензованої праці для аналізу лінгво-/етнокультурних особливостей фразеологізмів з метою формулювання причин перетворень або незмінності будови ФО загалом.

Практичну вагомість дослідження і цінність одержаних результатів вбачаю в можливості їхнього використання у викладанні курсів сучасної російської, української та ін. слов'янських мов (зокрема лексикології, фразеології, морфології, стилістики), діалектології, історичної граматики, морфологічної парадигматики у закладах вищої освіти, для розроблення курсів за вибором і семінарів з історичної та діалектної фразеології, морфології тощо. Результати дослідження можуть бути корисні науковцям, які працюють в галузі краєзнавства, історії, соціології, психології, для підготовки навчальних посібників і підручників з діалектології, фразеології, морфології та історії східнослов'янських мов, у лексикографічній практиці для укладання фразеологічних словників. Описаний у дисертації матеріал може бути використаний письменниками для додання національного колориту і створення відповідних типажів персонажів.

Особистий внесок здобувача. Фактичний матеріал, його аналіз, систематизація, опис, висновки й узагальнення авторка одержала самостійно.

Апробація та публікації. Теоретичні та практичні результати дисертації висвітлено у 39 опублікованих працях (38 з яких є одноосібними), серед яких монографія «Фразеология русских переселенческих говоров Юга Украины» (Одеса, 2021. 352 с.), 16 статей у наукових фахових виданнях України, 4 статті в іноземних періодичних виданнях (1 з них у співавторстві), 2 розділи

в колективних монографіях (1 з них у закордонній), 11 наукових статей в інших закордонних виданнях, 2 статті в інших виданнях України, 2 словники (Одеса, 2018. 120 с.; 6, 98 ум.-др. арк.; Одеса, 2020. 236 с.), практичний посібник (Одеса, 2014. 188 с.).

Структура та обсяг роботи визначені метою та завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, загальних висновків, списку використаної літератури та електронних ресурсів (334 позиції), довідкової літератури та джерел фактичного матеріалу (145 позицій), трьох додатків – Додаток А (Матеріали до наступного видання «Фразеологического словаря русских говоров Одесщины»), Додаток Б (Список інформантів, які взяли участь у польових дослідженнях 2018-2021 р.р.), Додаток В (Список публікацій з теми дисертації та відомості про апробацію основних положень дисертаційного дослідження). Обсяг текстової частини становить 415 сторінок. Загальний обсяг дисертаційного дослідження – 695 сторінок.

Основний зміст дисертації викладено у 2, 3 та 4 розділах.

У розділі 1 «**Фразеологічні студії в контексті культури: методологічні основи дослідження**» значний інтерес викликають авторські міркування щодо взаємозв'язку історії та культури російськомовного населення Півдня України з фразеологією і пареміологією української, молдовської, болгарської, гагаузької та ін. мови, гіпотези щодо походження багатьох етнофразеологізмів тощо. Показово, що рецензоване дослідження Н. Г. Арєфєвої належить до категорії праць, які відповідають класичним науковим вимогам і відзначаються оригінальним баченням наукових проблем. Заслуга Н. Г. Арєфєвої в цій, загальнотеоретичній, частині дослідження помічається в висвітленні спільного та різного між близькими напрямками, подібними методами та науковими поняттями, змушує поглянути на той чи той термін з інших позицій, зануритися у дискусійні питання.

Авторка дослідження ґрунтовно доводить, що фраземи тісно пов'язані з оточуючим людиною світом, що семантика, як правило, містить культурну конотацію, певний код, що саме продукує їхню внутрішню форму. Внутрішня форма етнофразеологізмів часто є конденсацією обрядів, звичаїв, вірувань,

паремій, що функціонують у цьому діалектному обширі. Н. Г. Арєфєва дотримується вимог сучасної логіки дослідження, адже в роботі чітко вбачаємо 2 ступені абстракції – ступінь спостереження та ступінь конструктів. Це є позитивною рисою розвідки, бо забезпечує головне положення наукової дисципліни, а саме не обмеження опису лише лінгвістичних фактів, але й пояснення цих фактів через глибинні зв'язки, залежності, що приховані від прямого спостереження.

Цьому розділу притаманна загальна тенденція сучасних наукових студій з фразеології – залучення великих шарів екстралінгвальної інформації. Представлений у розділі матеріал свідчить про ідіотнічну мовну картину світу (МКС), у якій можна припильнувати протиставлення загальнонаціональної та МКС, обмеженої соціальною сферою – територією (діалектом, говором). Усе це дозволяє майбутнім науковцям говорити про ієрархію МКС, про виокремлення безлічі «можливих світів», що відповідають тим чи тим стереотипним ситуаціям – про мінімальний ситуативний мовний мікросвіт, комунікативно значущий фрагмент МКС. Цілком погоджуючись з висновками авторки дисертації, яка схиляється до думки, що наявність тих чи тих відмінностей й особливостей фразеології російських переселенських говірок пояснюється сementними ознаками того чи того концепту. Отак, позитивним у розділі є опис певної культури у мові та мовленні для з'ясування загальних і відмінних рис цієї лінгвокультури у синхронії.

Проте, надаючи визначення діалектної фразеологічної одиниці, авторка не надає пояснення, чому саме одні науковці (Ірина Михайлівна Кобозєва, Олександр Ілліч Федоров та ін.) говорять про відносне усталення ФО, а інші – як про ссамантично цілісні знаки (Євгеній Миколайович Степанов). Викликають сумніви віднесення до ФО сполучень *житая хата* (кімната, в якій проживає сім'я, житлова кімната), *братъ внимание* (звертати увагу), *обишєвныє сани, счастливо дойти* та ін.

Бажано, щоб під час захисту дисертантка пояснила, чи можна говорити про діалектні фразеологізми, як-от «*Не хватает лаврового листу, коровьего дрису, ложку воды и перднуть туды*» (про їжу). Який тут етнокультурний

код, про який авторка говорить у п.п. 1.2 (стор. 52 і далі)? Виникають також питання щодо внутрішньої форми таких одиниць та цілісності їхнього значення. Якщо говорити, що це образний вираз, то також постають питання. Отак, це питання потребує, на мою думку, більш ґрунтовного пояснення, що свідчить про можливість подальшого дослідження ФО, зокрема їхнього вмотивування, внутрішньої форми, експресивності й емоційності, функції внутрішньої форми образних одиниць. Скоріше за все, тут можна говорити про емблематичні особливості висловлювання, або ж про певні коди чи про ейдотичну символіку.

Потребує більш ґрунтовного пояснення питання, чому у дослідниці виникають етимологічні асоціації з *волом* у фраземі «*черный вал*», а не з дієсловом «*валить / наваливаться*» (стор.80-90) (пор.: *сколько всего навалилось плохого = черного, нехорошего*) у В. Брюсова тут «*большая волна*». Дещо сумнівним видається також тлумачення зв'язку слів *горобець / воробей* та *рябиновый / рябой* у значенні «*клювати*» (п.п. 1.4.3). Скоріше тут асоціативний зв'язок, а не етимологічний.

У Розділі 2 «Фраземіка російських говірок Півдня України в інтегративному висвітленні» мовна система кваліфікується як «сховище», де збережено структуровані відповідним чином знання. Аналізуючи праці, у яких фразеологи розглядають різні проблеми сталих сполук, авторка дисертаційного дослідження доходить висновку, що є потреба в укладанні термінології регіональної фразеології, використовуваної на позначення окремих ланок у структурі фразеологічної системи мови, дотримуючись теоретичних й методологічних засад, що вироблені насамперед на матеріалі лексики та є найпоширенішими в сучасній лінгвістиці.

Н. Г. Ареф'єва торкається проблеми внутрішньої форми фразеологічної одиниці, чи фразеологічного образу, що неминуче виникає під час розгляду питання цілісного значення фразеологізму (співвідношення компонентів фразеологізму і його цілісне значення) (п.2.2, стор. 140 і далі). На багатому фактичному матеріалі продемонстровано, що взаємодія двох протилежних тенденцій у складі ФО – тенденція до стабільності в семантиці, формі

та структури, й протилежна, що полягає в тенденції до формального оновлення мовної оболонки, – породжують численні й різноманітні фразеологічні варіанти. На мій погляд, це є влучним спостереженням Н. Г. Арєфєвої. Удалим також вважаю коментар Н. Г. Арєфєвої, що видозміни значно активніше виявляються в зонах географічної суміжності функціонування ареальних фразеологічних одиниць. Це вкотре свідчить про актуальність теми обговорюваного дослідження, адже неабиякий інтерес щодо дослідження цього явища викликає територія гетерогенних південних говірок України, межі якої досить розмиті, й яка майже суцільно позначена впливом суміжних лінгвістичних зон.

Лінгвокраїнознавчий та лінгвокультурологічний підходи у п.п. 2.2.1 та 2.2.2 дисертації визначають основні засади та методи дослідження й опису особливостей відображення національної культури у фразеологічній системі мови у контексті антропоцентричної парадигми лінгвістики. Матеріал цього розділу надав авторці можливість продемонструвати, що під часу опису національно-культурної специфіки ФО лінгвокраїнознавчий підхід спирається на безеквівалентну лексику та фонові знання носіїв мови (п. 2.3.-2.5), на лінгвокультурологічну підставу, що орієнтує на вивчення співвідношення фразеологізмів та знаків культури (див. далі – розділ 3). Проте, аналізуючи ФО, як-от: *«в семье не без урода – в семье не без урода, чем беднее, тем роднее – чем беднее, тем щедрее, выйти в люди – вышли людьми, виски встали дыбом – волосы встали дыбом, в душу входит – лезть в душу, баба з возу – кобыле легче – кума з возу – коню легче»* та ін., – варто звернути увагу на те, що семантичне перетворення цілої низки таких одиниць не обов'язково призводить до втрати асоціативних зв'язків з первинними умовами переосмислення, як завжди вважали, адже втрата асоціативних зв'язків має місце лише у тих випадках, коли стерто ВФ. В інших випадках між вихідною та похідною одиницею в говорах зберігаються відношення образної інваріантності, що обумовлює опосередкований характер похідної ФО з первинними умовами переосмислення. Варто було виокремити ці ФО в окрему групу та проаналізувати семантичний інваріант таких одиниць, адже

у вашому випадку це приклад семантичного множинника. Тобто, хочу наголосити, що в наведених у цих підрозділах прикладах йдеться не стільки про лексичні / морфологічні варіанти, як про особливе явище – фразеологічну з семантичною синтагматику. Тож пропоную у подальшій роботі особливу увагу приділити цьому явищу фразеологічної деривації.

Аналізуючи у п.п.п 2.2.2. народно-поетичні фраземи (усього 14 од.), авторка стверджує, що частину народно-поетичних діалектних ФО можна вважати обрядовими культурно-значущими концептами (с. 165 і далі). На мою думку, варто було пояснити це твердження та уточнити, що саме авторка має на увазі. Можливо, усе ж таки, йдеться про фразеологічний концепт, який має більш складну, ніж слово, семантику, є одиницею сталого, постійного контексту та за ступенем своїм інформативності є згорнутий текст, адже ці особливості фразеологічно репрезентованих концептів в основному обумовлені особливостями їхньої внутрішньої форми та змісту?

У Розділі 3 «Фраземіка російських говірок Півдня України крізь призму лінгвокультурного кодування» на особливе схвалення заслуговують такі пункти дисертаційного дослідження, як класифікація кодів культури за мовними даними, система етнокодів духовної культури населення Півдня України, зокрема Одещини.

Загалом розділ роботи має глибокий науковий аналіз. Важливим аспектом є система виокремлення під час опису матеріалу етносубкодів / етномікрокодів культури. Н.Г. Арєфьєва визначила поняття етнокоду духовної культури й описала етнокоди як модельну базу для етнолінгвістичного та лінгвокультурологічного дослідження етнофразеологізмів. Це дозволило авторці визначити головний механізм інтерпретації фразеологічних одиниць через мовні й позамовні етнокультурні чинники. Докладно проаналізовано семантику ФО з компонентами-символами, співвіднесеними з певним кодом культури, визначено роль символізації в системі формування етнофразеології.

Відповідно до наведеного аналізу фактичного матеріалу цілком очевидно, що авторка дисертації спирається на школу В. М. Телія, а саме на положення, що цінність системи національної фразеології визначається «здатністю

фразеологізмів виступати в ролі експонентів культурних знаків, не тільки синхронно входячи до чинної системи культурно-національного світорозуміння, а й транслюючи її фрагменти від покоління до покоління, беручи цим самим участь у формуванні світорозуміння як окремої мовної особистості, так і мовного колективу». Код культури розглянуто Н. Г. Арєфьєвою як таксономічний субстрат її текстів, який являє собою ту чи ту сукупність окультурених уявлень про картину світу описуваного авторкою соціуму. Отак авторка довела, що фразеологічне значення – це не лише смислова структура фразеологічної одиниці, а цілісний образ, який набуває словесної оболонки. Отож не дивно, що фразеологічне значення так само важко піддається єдиному науковому поясненню.

У четвертому розділі «Теоретичні та прикладні аспекти фразеографії» надано докладний аналіз фундаментальних і сучасних фразеографічних досліджень. Авторкою визначені й описані етапи розвитку російської діалектної фразеографії, систематизовано погляди мовознавців у галузі регіональної, загальнонаціональної та зведеної фразеографії. Схарактеризовано типологію фразеологічних словників, окреслено проблему термінологічних неузгодженостей у межах класифікації фразеологічних словників за принципом розміщення та опрацювання реєстрових одиниць. Окреслено типи діалектних фразеологічних словників, схарактеризовано їхню макро- та мікроструктуру. З урахуванням етно-/лінгвокультурного підходу Н. Г. Арєфьєвою представлено оригінальну авторську концепцію, суть якої полягає у доповненні традиційних фразеографічних параметрів оригінальними регіональними, що, безумовно, сприятиме визначенню місця діалектної фраземи у системі національної мови на тлі міжмовних і міжкультурних контактів.

Не зупиняючись далі на характеристиці позитивних рис рецензованої праці, які, звичайно, охоплені мною лише частково, зупинюся на деяких моментах дискусійного характеру.

1. Авторка пропонує ввести поняття «кодового простору культури» для позначення способу організації культурного знання, під яким розуміє набір лінгво-/етнолінгвокультурних кодів, об'єднаних спільним ідейно-смісловим

підґрунтям (стор. 60). То чи є у цьому потреба, адже введення нового терміну ускладнює і так доволі розгалужену термінологічну систему. До того ж, така система класифікації й опису фразеологічного матеріалу вже запропонована Любовію Василівною Савченко, яку авторка дисертації згадує на сторінках свого дослідження. Представлена Л.В. Савченко типологія кодового простору апріорно застосовується на будь-які види і прийоми аналізу і опису фразеологічного матеріалу. По-друге, лінгвокультурні коди досить вдало розписані у працях В. І. Карасика.

2. Стосовно прикладів, як-от *Ванька-встанька* та под. (розділи 1, 2). Як на мою думку, з позицій унікально-специфічної форми фіксації світу мовними знаками в якості лінгвокультурної координати мови у цих випадках виступає ідіоматичність мовного знаку. Отак, у цьому сенсі внутрішня форма слова є найбільш яскравим показником саме етнокультурної своєрідності відповідного комунікативного колективу. Безумовно, ця теза найбільш вразлива у суперечках про своєрідність менталітету того чи того народу, оскільки виокремлені фрагменти дійсності багатовимірні, а в основу номінації може бути покладено лише одну ознаку. Тож елемент випадковості вибору тієї чи тієї ознаки, безсумнівно, має місце. На мою думку, уся цілісність «випадкових найменувань» вже не є випадковою: по-перше, ці найменування пройшли природний відбір і закріпилися в колективній комунікативній практиці як найбільш зручні для цього мовного колективу способи позначення дійсності; по-друге, в єдиній системі найменувань утворюються своєрідні силові лінії, звичні способи виокремлення ознаки, що утворює смисловий каркас пізнаваного через мову світу. Отак, думаю, варто говорити саме про моделювання ідіоматичності.

3. На жаль, поза увагою у розділі 3 дисертації лишилися питання ролі стереотипу як колективного уявлення, що синтезує в собі типові ситуації та властивості, адже саме «стереотип співвідносний з найбільш глибинними ментальними структурами свідомості або підсвідомості»; стереотип, будучи мовленим, мов би є над дискретними значеннями і формами мовних знаків, що його презентують...» (В. М. Телія).

4. Згадуючи лінгвокультурний концепт (розділ 3), бажано усе ж враховувати, що він існує в індивідуальній чи колективній свідомості. Адже індивідуальні концепти багатші та різноманітніші, ніж будь-які колективні, оскільки колективна свідомість і колективний досвід – це умовна похідна від свідомості та досвіду окремих індивідів, що входять до колективу. Похідна ця утворюється шляхом редукції всього унікального в персональному досвіді та підсумовування збігів. У цьому сенсі колективні концепти набувають сенсу конструктивів (також як колективна мова та колективна культура).

5. Складається враження, що авторка підходить до визначення концептів (3 розділ) з позиції когнітивістики, а не лінгвокультурології, адже не враховано, що лінгвокультурний концепт все ж таки розходиться з іншими ментальними одиницями, які використовують у різних галузях науки, саме акцентуацією ціннісного елемента, оскільки такий концепт слугує дослідженню саме культури. Тому в описі матеріалу 3 розділу мені не вистачило цього. Можливо, це буде описано у подальших роботах авторки дисертації.

6. Чи можна вважати за ФО місцеві назви квітів, предметів, як-от: *стиповой коверчик, стиповые ротики, розбежнья вода, николаевская / австрийская война, голодный гот* та ін.?

7. У роботі трапляються стилістичні помилки, русизми, повторення, некоректні тлумачення.

Підсумовуючи викладене зазначу, що висловлені зауваження, які здебільшого є дискусійними та мають рекомендаційний характер, не применшують теоретичного та практичного значення рецензованого наукового дослідження. У дисертації Н. Г. Арефьєвої зроблено докладний різноаспектний аналіз усе ще недостатньо дослідженої, але надзвичайно цікавої як із власне лінгвістичного, так і з лінгвокультурологічного та лінгвокраїнознавчого поглядів тематичної сфери російської мови.

Перспективними є подальший 1) аналіз структурно-семантичних особливостей фразеологізмів з архаїчними формами та їхнє використання у різних стилях мови, опис реліктових відмінкових словоформ з погляду морфологічної парадигматики; 2) дослідження категорій та концептів,

що входять до сфери «третьої парадигми» філософії мови – парадигматичної, адже ці категорії групуються навколо категорії тексту, що експлікує саме діалогічну природу пізнання.

Висновки. У вимірі лінгвокультурологічних та лексикографічних аспектів фразеології російських переселенських говірок Півдня України дисертаційна робота Н. Г. Арєфєвої «Фразеологія російських переселенських говірок Півдня України: лінгвокультурологічний та лексикографічний аспект» є змістовним, оригінальним дослідженням, що відзначається актуальним та перспективним за своєю проблематикою та фаховим рівнем виконання. Виконана робота є теоретичним внеском у подальший розвиток регіоналістики, лінгвокультурології та етнолінгвістики. Зміст дисертації відповідає обраній темі, забезпечує досягнення поставленої мети та вирішення завдань дослідження. Автореферат повною мірою розкриває зміст тексту дисертації. Матеріали дисертації отримали широку апробацію. Бібліографія оформлена відповідно до чинних вимог ДАК МОН України. Зміст дисертації й автореферату свідчить, що робота Наталії Георгіївни Арєфєвої є завершеним дослідженням актуальної лінгвістичної проблеми, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філологічних наук зі спеціальності 10.02.02 – російська мова.

Доктор філологічних наук, професор, академік НАНВО України,
професор кафедри перекладу та лінгвістичної підготовки іноземців
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара

Ю. О. Шепель

Підпис руки Шепеля Ю.О. засвідчую:

Учений секретар
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара

Т. В. Ходанен

